

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ" – БЛАГОЕВГРАД

ПРАВНО- ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

ТРУДОВО ПРАВО

Конспект за подготовка и изпит на студенти-юристи

I. ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА И ФУНКЦИИ НА ТРУДОВОТО ПРАВО

1. Трудови отношения - понятие и същност;
2. Други (нетрудови) отношения-предмет на трудовото право:
 - а) професионално сдружаване;
 - б) социално партньорство (тристранно сътрудничество; колективно преговаряне; непосредствено участие на работниците и служители те в управлението на предприятието);
 - в) професионална квалификация;
 - г) социално-битово и културно обслужване в предприятието;
 - л) уреждане на трудовите спорове - на правните трудови спорове п па колективните трудови спорове (трудовете конфликти).
 - е) контрол за спазването и отговорност за нарушаването на трудовото законодателство;
 - ж) безработицата - трудовоправни проблеми.
3. Система на трудовото право:
 - а) проблемът за обща и специална част;
 - б) система па настоящия курс:
 - общо учение;
 - трудови отношения;
 - други (нетрудови) отношения, непосредствено свързани с трудовете;
4. Функции на трудовото право:
 - а) закрилна;
 - б) стопанска (икономическа, производствена).

II. МЕТОДИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ТРУДОВИТЕ ОТНОШЕНИЯ

1. Понятие.
2. Видове (а. централистичен и децентралистичен; б. императивен и деспозитивен: в. равнопоставеност и субординация.)
3. За специфичните трудовоправни методи (социално партньорство, едностранно определяне па условията по трудовото правоотношение).

III. ИЗТОЧНИЦИ ПА ТРУДОВОТО ПРАВО

1. Понятие.
2. Видове:
 - а) държавни (нормативни актове; съдебни прецеденти; обичаят-);
 - б) недържавни (колективен трудов договор; вътрешни актове па работодателя) в) проблемът със съдебния прецедент и обичая
3. Йерархическа структура на източниците. Съотношението между ранга на източника и обема па закрилата на труда.

IV. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ТРУДОВОТО ПРАВО

1. Понятие. Разграничения.
2. Правно значение: а) за правосъздаването; б) за правораздаването
3. Видове:
 - а) закрила на труда;
 - б) свобода па труда -пюрета па принудителния труд;
 - в) равенство на гражданите и забрана на дискриминацията. Дискриминационни критерии:
 - г) равнопоставеност па страните на трудовото правоотношение: д)социално партньорство;
 - е) добросъвестност;
4. За принципите:

- а) "реалност и гарантираност на трудовите права " ;
- б) "личен характер на трудовите права и задължения".

ДЯЛ II ТРУДОВИ ОТНОШЕНИЯ

V. ТРУДОВО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- 1. Понятие
- 2. Обща правна характеристика (лично, относително. възмездно, продължаващо се, синалагматично).

VI. СУБЕКТИ (СТРАНИ) НА ТРУДОВОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- 1 . Работодателят понятие; правни признаци на работодателската правоспособност и дееспособност;
- 2. Работникът (служителят) - понятие; правни признаци на трудовата правоспособност и дееспособност на гражданите

VII. ОСНОВАНИЯ ЗА ВЪЗНИКВАНЕ НА ТРУДОВОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ **ПОНЯТИЕ ВИДОВЕ:**

- 1. Трудов договор:
 - 1.1. Понятие, страни, сключване; 1 .2. Съдържание;
 - 1 .3. Видове трудови договори (срочни и безсрочни; трудови договори с прекратително условие; особени видове трудови договори - за ученичество, за изпитване, за съвместителство, за допълнителен труд, за "краткотрайна услуга")
 - 1.4. Недействителност на трудовия договор (основания, същност, ред за обявяване, последици)
- 2. Избор:
 - 2. 1 . Определяне на изборните длъжности;
 - 2.2. Поставяне на кандидатури;
 - 2.3. Произвеждане на избор; 2.4. Съдебен контрол върху избора.:
граница на контрола;
 - 2.5. Момент на възникването на трудово правоотношение; 2.6. Субсидиарният характер на уредбата на избора в КТ.
- 3. Конкурс
 - 3.1. Понятие и същност;
 - 3.2. Начин на определяне на конкурсните длъжности; 3.3. Условия за обявяване на конкурс;
 - 3.4. Допускане до конкурс;
 - 3.5. Провеждане на конкурса;
 - 3.6. Обявяване на резултата от конкурса. Правно действие. 3.7. Възникване на трудово правоотношение въз основа на конкурс
- 4. Договорни елементи при учредяването на трудово правоотношение въз основа на избор и на конкурс.

VIII. ИЗМЕНЕНИЕ НА ТРУДОВОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- 1. Изменение по взаимно съгласие - понятие, форма, приложно поле;
- 2. Едностранно изменение от работодателя (основания, граници на изменението, правна същност);
- 3. Едностранно изменение от страна на работника (служителя)
основания, "механизъм" на изменението, правна същност;
- 4. Изменения на страните (страната на работодателя) - основания;
последици, отговорност

IX. РАБОТНО ВРЕМЕ И ПОЧИВКИ

- 1. Понятие
- 2. Видове:
 - 2.1 Пълно и непълно;
 - 2.2. Редовно (обичайно) и извънредно.

- 2.2.1 Видове редовно работно време (нормално, намалено, удължено): 2.2.2 Извънреден труд - понятие, забрана и основания за допустимост по изключение: ред за полагане; последици от полагането на извънреден труд;
- 2.2.3. Особени видове работно време (ненормиран работен ден, променливо работно време, дежурство, време на разположение)
3. Изчисляване и отчитане на работното време
4. Почивки. Понятие, видове и правно значение. Официални празници.

X. ОТПУСКИ

1. Понятие
2. Обобщена класификация на отпуската
3. Платен годишен отпуск - понятие, предпоставки, видове; режим на ползуване, отлагане, прекъсване и обезщетяване на платения годишен отпуск;
4. Неплатен "годишен" отпуск - понятие и правен режим;
5. "Целеви" отпуски (за изпълнение на граждански и обществени задължения, за учебно-мобилизационно мероприятие, за синдикална дейност, служебни и творчески отпуски, за осигурителни случаи, вкл. майчинство, учебни отпуски).

XI. ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ

1. Понятие и съдържание (видове дисциплинарни наказания);
2. Основание на дисциплинарната отговорност. Видове нарушения на трудовата дисциплина и тяхното правно значение;
3. Дисциплинарна процедура (субекти на дисциплинарна власт: установяване на нарушението; приемане на писмените обяснения (изслушване) на нарушителя, форма и момент на дисциплинарното наказване);
4. Временно отстраняване от работа - основания, същност и последици.

XII. ИМУЩЕСТВЕНА ОТГОВОРНОСТ НА РАБОТНИКА (СЛУЖИТЕЛЯ)

1. Понятие, съдържание и правна същност;
2. Видове:
 - а) ограничена имуществена отговорност понятие, предпоставки, размери;
 - б) пълна имуществена отговорност - понятие и основания;
3. Ред за осъществяване на имуществената отговорност на работника (служителя).

XIII. ЗДРАВΟΣЛОВНИ И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУДА

1. Понятие и обща правна характеристика на правилата за безопасни и здравословни условия на труда;
2. Основни общи правила:
 - 2.1. за здравословна и безопасна работна среда (предварителен контрол; инвеститорски контрол; въвеждане в експлоатация; изисквания за безопасност спрямо внасяните от чужбина машини, съоръжения и технологии; норми на вибрации, шум, прах, йонизиращи лъчения, специално обезопасяване);
 - 2.2. за защита на личността на работника (служителя) - медицински прегледи: ограничаване продължителността на работа във вредна или опасна среда: изисквания за професионална подготовка (специална правоспособност, инструктаж, обучение);
 - 2.3. произтичащи от естеството на работата (лични предпазни средства, специално работно облекло; безплатна предпазна храна);
3. Отказ на работника (служителя) да изпълнява възложената му работа.

XIV. СПЕЦИАЛНА ЗАКРИЛА НА НЯКОИ КАТИГОРИИ РАБОТНИЦИ И СЛУЖИТЕЛИ

1. На непълнолетните (минимална възраст, подходящи и забранени видове работи; процедура за приемане на работа; работно време, отпуски)
2. На жените-работнички(служителки)- стаи за жени, защита и трудоустрояване на бременни и майки-кърмачки; командироване, надомна работа;

3. На лицата с намалена работоспособност(основание; работни места за трудоустрояване, специализирани предприятия, начин на трудоустрояване; платен годишен отпуск трудово възнаграждение).

XV. ТРУДОВО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ

1. Понятие и правна същност;
2. Методи за регулиране на трудовото възнаграждение
3. Системи за определяне размера на трудовото възнаграждение
4. Видове трудово възнаграждение;
5. Защита (покровителство) на изплащането на трудовото възнаграждение.

XVI. ИМУЩЕСТВЕНА ОТГОВОРНОСТ НА РАБОТОДАТЕЛЯ ЗА ВРЕДИ ОТ ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ

1. Понятие и правна същност;
2. Основанията (трудова злополука и професионална болест);
3. Размер на обезвредата. Подлежаща на обезщетяване вреда.
4. Субекти на правото на обезщетение;
5. Компенсация на "вини";
6. Регресна отговорност.

XVII. ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ТРУДОВОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ

1. Понятие и обща характеристика. Субекти, основания. Принципът на законоустановеност на основанията за прекратяване;
2. Прекратяване на трудовия договор (трудовето правоотношение, възникнало от конкурс)
 - 2.1. Общи основания за прекратяване на трудовия договор (чл. 325, чл. 331 КТ);
 - 2.2. Едностранно прекратяване на трудовия договор от работника (служителя) с предизвестие. Основания, срок на предизвестието, действие. Неспазване на предизвестието - последици;
 - 2.3. Едностранно прекратяване на трудовия договор от работника(служителя) без предизвестие- основания и действие;
 - 2.4. Уволнение с предизвестие -- основания, срок на предизвестието, действие, последици от неспазването на предизвестието;
 - 2.5. Уволнение без предизвестие - основание, действие, последици;
 - 2.6. Предварителна закрила при уволнение.
3. Прекратяване на трудово правоотношение, възникнало от избор(субект, специфични основания, приложимост на основанията за прекратяване на трудовия договор).

XVIII. ПРАВНА ЗАЩИТА СРЕЩУ НЕЗАКОННО УВОЛНЕНИЕ

1. Понятие и същност;
2. Рекламационно производство (защита пред работодателя);
3. Съдебна защита. Искове:
 - 3.1. за признаване на уволнението за незаконно и неговата отмяна;
 - 3.2. за възстановяване на предишната работа. Възстановяване на предишна работа. Обезщетение за недопускане до работа;
 - 3.3. за обезщетение за оставане без работа поради уволнението;
 - 3.4. за поправка на основанията за уволнение. Хипотезата. Последиците.

XIX. ЕДИНЕН ЕЛЕКТРОНЕН ТРУДОВ ЗАПИС И ТРУДОВ СТАЖ

1. Единен електронен трудов запис (предназначение и правна същност; представяне, издаване и съхранение; съдържание, регистър на заетостта);
2. Трудов стаж (понятие, изключенията; изчисляване.

ДЯЛ III

ДРУГИ (НЕТРУДОВИ) ОТНОШЕНИЯ, РЕГУЛИРАНИ ОТ ТРУДОВОТО ПРАВО

XX. ПРОФЕСИОНАЛНО СДРУЖАВАНЕ

1. Субекти на правото на професионално сдружаване;
2. Съдържание на правото на професионално сдружаване. Учредяване на организациите;
3. Свободата на сдружаване. Параметри;
4. Представителни синдикални и работодателски организации;
5. Правно положение на синдикалните и на работодателските организации.

XXI. СОЦИАЛНО ПАРТНЬОРСТВО

1. Тристранно сътрудничество (субекти, предмет, правна същност);
2. Колективно преговаряне - понятие и същност на колективния трудов договор (КТД); страни; съдържание; равнища на колективно договаряне; сключване и вписване.; времетраене; изменение; присъединяване; искове за неизпълнение и за недействителност;
3. Непосредствено участие на работниците и служителите в управлението на предприятието - общо събрание (събрание на пълномощниците); работнически представители (начин на определяне и статут).

XXII. ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

1. Понятие и обща характеристика. Съотношение с трудовите отношения;
2. Видове договори за квалификация (за придобиване на квалификация, за повишаването ѝ, за преквалификация. Проблемът е договора за ученичество);
3. Съдържание на договорите за квалификация. Отговорност.

XXIII. СОЦИАЛНО-БИТОВО И КУЛТУРНО ОБСЛУЖВАНЕ В ПРЕДПРИЯТИЕТО

1. Понятие и същност;
2. Обхват и съдържание. Форми;
3. Финансиране.

XXIV. ТРУДОВИ СПОРОВЕ

1. Правните трудови спорове - понятие (определение), специални правила за трудовото правораздаване (подведомственост и подсъдност, давностни срокове; безплатност, подсъдност на трудовите спорове е международен елемент; инстанционност на разглеждането на делата);
2. Колективни трудови спорове (трудови конфликти):
 - 2.1. Понятие и същност;
 - 2.2. Способи за уреждане - непосредствени преговори, посредничество помирение), доброволен арбитраж, стачка, локаут.

XXV. КОНТРОЛ ЗА СПАЗВАНЕТО И ОТГОВОРНОСТ ЗА НАРУШАВАНЕТО НА ТРУДОВОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО.

1. Понятие и правна същност на контрола;
2. Видове контрол. Контролни органи; 3. Контролни правомощия;
4. Последници от упражнението контрол:
 - 4.1. Принудителни административни мерки;
 - 4.2. Административни нарушения и наказания. Процедури по налагане на административни наказания.

XXVI. БЕЗРАБОТИЦА-ТРУДОВОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ

1. Понятие и обща правна характеристика на безработицата. Кръг на безработните;
2. Права и задължения на безработните по трудовото право. Правна същност;
3. Насърчаване на заетостта.

ИЗТОЧНИЦИ (НОРМАТИВНИ АКТОВЕ)

- Кодекс на труда (ДВ, бр. 26 и бр. 27 от 1986 г., изм. и доп.)
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм. и доп.)
- Закон за информиране и консултиране с работниците и служителите в многонационални предприятия, групи предприятия и европейски дружества (ДВ, бр. 57 от 2006 г., изм. и доп.)
- Закон за инспектиране на труда (ДВ, бр. 102 от 2008 г., изм. и доп.)
- Закон за насърчаване на заетостта (ДВ, бр. 112 от 2001 г., изм. и доп.)

Закон за трудовата миграция и трудовата мобилност (ДВ, бр. 33 от 2016 г., изм. и доп.)
 Закон за защита от дискриминация (ДВ, бр. 86 от 2003 г., изм. и доп.)
 Закон за уреждане на колективни трудови спорове (ДВ, бр. 21 от 1990 г., изм. и доп.)
 Наредба № 4 от 11.05.1993 г. за документите, които са необходими за сключване на трудов договор (ДВ, бр. 44 от 1993 г., изм. и доп.)
 Наредба за работното време, почивките и отпуските (ДВ, бр. 6 от 1987 г., изм. и доп.)
 Наредба за структурата и организацията на работната заплата (ДВ, бр. 9 от 2007 г., изм. и доп.)
 Наредба № 5 за болестите, при които работниците, боледуващи от тях, имат особена закрила съгласно чл. 333, ал. 1 от Кодекса на труда (ДВ, бр. 33 от 1987 г.)

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Василев, А. Трудово право, Бургаски свободен университет, 1997, с. 539-58.
2. Василев, А. Обезщетения по трудовото правоотношение, Сиби, С., 1997.
3. Мръчков, В. Трудово право, X прераб. и доп. изд., Сиби, С., 2018.
4. Мръчков В., Средкова К., Василев А., Мингов, Ем. Коментар на Кодекса на труда, XIII прер. и доп. изд., С., Сиби, 2021;
5. Мръчков, В. Коментар на Закона за уреждане на колективните трудови спорове, С., 1994.
6. Милованов, К. Дисциплинарна отговорност на работници и служители, ИК „Труд и право“, 2015 г.
7. Средкова, Кр. Трудово право - обща част, лекции. УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2010 г.
8. Средкова, Кр. Трудово право - Специална част. Дял I Индивидуално трудово право, лекции. УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2011 г.
9. Средкова, Кр. Трудово право - Специална част. Дял II Колективно трудово право. УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2019 г.

Благоевград, 2026 г.

Съставил: проф. Атанас Василев
 Актуализирал: доц. Андрей Александров